

Asia: VNS 7/2024 vp

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

1 Johdanto

Sitra on tulevaisuustalo, joka auttaa Suomea uudistumaan. Edistämme Suomen hyvinvointia ja vauhditamme talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. Tuemme yhteiskuntaa tulevaisuusajattelussa ja ennakkointikyvykkyyden kasvattamisessa.

Sitra kiittää tulevaisuusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta. Esitämme huomioita tavoitteissa 2, 7–9, 12–13 ja 15. Lausunnon keskeiset huomiot on koottu alle:

- Kotimainen kasviproteiinin tuotanto olisi mahdollista kolminkertaistaa nykyisestä vuoteen 2040 mennessä. Samalla voitaisiin edistää ruokaturvaa, ravitsemusta ja huoltovarmuutta.
- Kestävän ja uudenaikaisen energian varmistamista tukee se, että Suomi pyrkii ilmastolain mukaisesti olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.
- Maankäyttösektorin toimien suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta edistäisi sektorille, ja metsille sen keskeisenä osana, asetetut selkeät ja riittävästi mitoitettavat tavoitteet.
- Suomi voisi investoida nopeasti kasvaville aloille ja ottaa riskiä esimerkiksi uusien teknologioiden ja aineettoman pääoman saralla.
- TKI-panostusten kohdentaminen voisi hyötyä hallituskaudet ylittävistä suunnittelun aikajärjestelmästä ja järjestelmällisestä ennakoinnista.
- Suomen tuki kiertotalouden mukaisille Euroopan sisämarkkinoille ja eurooppalaisten uusioraaka-ainemarkkinoiden synnylle edistävät kulutus- ja tuotantotapojen kestävyyttä.
- Luontopääoman tila ja sen taloudellinen merkitys voidaan tehdä päätöksenteossa näkyväksi luontopääoman tilinpidon avulla.

Tavoite 2. Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta.

Selonteossa todetaan, että hallituksen toimet keskittyvät maatalouden kannattavuuteen, ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen. Ruokaturvan ja huoltovarmuuden osalta Sitra toteaa, että riittävä kotimaisen proteiinin tuotanto on tärkeässä roolissa, kun pyrimme turvaamaan huoltovarmuuden ja suomalaisten ravitsemuksen kaikissa olosuhteissa. Kotimainen kasviproteiinin tuotanto olisi mahdollista kolminkertaistaa nykyisestä vuoteen 2040 mennessä. Tämä edellyttäisi mittavia toimia, kuten viljelyn monimuotoistamista, kannattavuuden parantamista ja arvoketjujen rakentamista¹. Esimerkiksi Tanskassa on vuonna 2023 laadittu kansallinen proteiinihojelma², jonka tavoitteena on muun muassa lisätä kasviproteiinin tuotantoa.

¹ [Suomi voi lisätä merkittävästi kasviproteiinien tuotantoa 2040 mennessä – turvaa huoltovarmuutta ja monipuolistaa ravitsemusta - Sitra \(2024\)](#)

² [Strategy green Proteins 2024.pdf](#)

Julkinen

Kestävän kehityksen tavoitteen kaksi alla käsitellään maatalouden kannattavuuden, ruokaturvan ja huoltovarmuuden lisäksi ravitsemuksen laatua. Huono ravitsemus aiheuttaa Suomessa merkittäviä kansanterveydellisiä ongelmia. Nykyistä kasvipainotteisempi ruokavalio edistäisi huoltovarmuuden ohella ihmisten ja ympäristön hyvinvointia. Kestävämpään ruokavalioon siirtyminen voisi tuoda Suomelle myös kestävän kasvun mahdollisuuksia liittyen kasviproteiinien kehitykseen ja tuotantoon sekä kiertotalouden periaatteisiin nojaavaan elintarviketuotantoon. Esimerkkejä löytyy lukuisia, proteiinijauhe soleiinia tuottavasta Solar Foodsista³ kalatalouden sivuvirtoja hyödyntävään Hailiaan⁴, ja kasvupotentiaalia on runsaasti. Suomalaisen ruokajärjestelmän murrosta ennakoivan selvityksen mukaan noin puolet suomalaisista käytti tai saattoi kuvitella käyttävänsä lihaa korvaavia kasvituotteita erittäin tai melko mielellään⁵.

Tavoite 7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille.

Fossiilisen energian käytön vähentäminen Suomessa on ollut määrätietoisien politiikan tulos, ja päästökauppasektorilla Suomen päästöt ovat laskeneet jopa ennakoitua nopeammin. Kestävän ja uudenaikaisen energian varmistamista tukee se, että Suomi pyrkii ilmastolain mukaisesti olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tavoite osoittaa vahvaa sitoutumista koko maailmaa koskevaan energiamurrokseen ja turvaa teollisuudelle vakaan ja ennakoitavan toiminta- ja investointiympäristön.

Jotta määrätietoisia ja kustannustehokkaita toimia olisi mahdollista tehdä myös jatkossa, poliittisilla päättäjillä ja muilla yhteiskunnan toimijoilla tulisi olla käytössään tuorein tieto päätöksenteon tueksi. Päätöksentekoa palvelisi, että ilmasto- ja energiastrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ja maakäyttösektorin ilmastosuunnitelma päivitettäisiin viipymättä. Kuten hallituksen vuoden 2024 ilmastovuosikertomuksessa todetaan, ilman lisätoimia Suomi ei ole saavuttamassa asettamaansa tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035.

Kestävä energiantuotanto kytkeytyy vahvasti ilmastokriisin ja luontokadon torjumiseen. Nämä kaksi valtavaa haastetta ovat erottamattomasti kytköksissä toisiinsa. Kuten kansainvälinen ilmastopaneeli IPCC ja kansainvälinen luontopaneeli IPBES ovat todenneet, jos yrittää ratkaista yhtä huomioimatta toista, epäonnistuu molemmissa⁶. On syytä huomata, että kaikki ilmasto- ja luontotoimet eivät kuitenkaan vie samaan suuntaan. Päästöttömän energiantuotannon rakentaminen aiheuttaa väistämättä myös luontohaittoja. Siksi ilmasto- ja luontovaikutusten hallintaa tulee käsitellä kokonaisuutena: välttämättömän energiamurroksen toimeenpanossa on varmistettava, että ekosysteemien elinvoimaisuus turvataan tekemällä riittävä määrä luontoa vahvistavia toimia, jotta nettovaikutus niin ilmastolle kuin luonnolle on positiivinen.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttää ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.

Suomi on kansainvälisten selvitysten perusteella innovatiivinen, mutta tutkimus- ja kehittämistyö ei johda tarvittavassa määrin innovaatioihin, yksityisiin investointeihin ja uuteen liiketoimintaan. Tämä on Suomen innovaatiojärjestelmän kipukohta. Kuten selonteossakin tunnistetaan, Suomessa investoinnit aineettomaan pääomaan ovat supistuneet viime vuosina, sekä koko talouden tasolla että yrityksissä. Erityisen suuri Suomessa on yritysten T&K-investointien pudotus. Ruotsi sen sijaan investoi ja kasvaa erityisesti aineettomilla investoinneilla⁷.

³ [Home - Solar Foods](#)

⁴ [Hailia Nordic brings Baltic herring back to people's plates - Sitra](#)

⁵ [Kasvipohjaiset ja solumaatalouden tuotteet Suomen ruokajärjestelmän murroksessa - Sitra](#) (2023)

⁶ [2021_IPCC-IPBES_scientific_outcome_20210612.pdf](#)

⁷ [Suomen talouden haaste numeroiden valossa - Sitra](#) (2024)

Julkinen

Sitra kannustaa pohtimaan, puuttuuko Suomesta rohkeutta investoida nopeasti kasvaville aloille ja ottaa riittävästi riskiä. Entä olemmeko riittävän ketteriä hyödyntämään uusien teknologioiden tuomat mahdollisuudet? Aineettomien pääomien hyödyntämisessä piilee valtava potentiaali tulevaisuudessa – eikä meillä innovatiivisena maana tulisi olla esteitä tarttua siihen.

Kaikkia koskeva, kestävä talouskasvu kytkeytyy tiiviisti energiamurroksen ja puhtaiden teknologioiden edistämiseen. Globaalisti vihreän siirtymän investoinnit ylittivät vuonna 2024 ensimmäistä kertaa 2000 miljardin dollarin rajapyykin. Euroopassa muun muassa investointiympäristön epävarmuus on hidastanut vihreän siirtymän investointeja. Siitä huolimatta Suomessa on kestävästä infrastruktuurin ja teollisuuden edistämiseksi yhä hyvät edellytykset. Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Suomeen on vuoteen 2035 mennessä suunnitteilla lähes 290 miljardin euron arvosta vihreän siirtymän investointeja⁸. Pelkästään kiertotalouden tekstiilikuituihin liittyviä investointeja on Suomessa ilmoitettu vuosille 2021–2025 lähes 500 miljoonan euron edestä. Kiertotalousratkaisuilla on vuosi vuodelta kasvavat, miljardien eurojen markkinat.

Tavoite 9: Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita

Selonteossa todetaan, että tavoitteena on tehdä Suomesta yksi maailman menestyneimmistä puhtaasta teknologiasta ja digitalisaatiosta hyvinvointia ammentavista maista. Osana tavoitteen toimeenpanoa Suomi ohjaa tulevina vuosina huomattavan määrän julkisia varoja tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

Tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että julkiset TKI-panostukset suunnataan tehokkaasti ja vaikuttavasti valittujen painopisteiden mukaisesti. Euroopan maat ovat kehittäneet erilaisia tapoja tehdä strategisia valintoja TKI-panostusten kohdentamiseksi⁹. Eri maiden toimintatavoista on kuitenkin löydettävissä yhdistäviä tekijöitä, joista voi ammentaa mahdollisia suuntaviivoja Suomen toimintatapojen kehittämiseen. Yksi yhdistävä tekijä on hallituskaudet ylittävä suunnittelun aikajänne, joka tuo vakautta panostusten kohdentamiseen. Esimerkiksi Norjassa kymmenvuotinen pitkäaikaissuunnitelma ohjaa strategisten valintojen prosessia ja auttaa huomioimaan pitkän aikavälin tavoitteet. Suunnitelmaa päivitetään neljän vuoden välein, mikä mahdollistaa toimintaympäristön muutosten huomioinnin.

Strategisissa valinnoissa on mahdollista hyödyntää nykyistä vahvemmin myös ennakkointitietoa ja tulevaisuusajattelua. Järjestelmällinen ennakkointi auttaisi huomioimaan globaalin toimintaympäristön ja kilpailun kehittymisen mahdollisimman laaja-alaisesti.

Tavoite 12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

Ylikulutus on merkittävä haaste, joka kuormittaa ympäristöä ja kuluttaa luonnonvaroja. Suomen kiertotalouden strategisen ohjelman¹⁰ visiona on, että vuonna 2035 hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta on menestyvän taloutemme perusta. Vision toteutuminen edellyttää luonnonvarojen kestävää ja tehokasta käyttöä. Selonteossa mainittu Suomen tuki kiertotalouden mukaisille Euroopan sisämarkkinoille ja eurooppalaisten uusioraaka-ainemarkkinoiden synnylle edistävät kulutus- ja tuotantotapojen kestävyttä.

⁸ [Vihreiden investointien dataikkuna - Elinkeinoelämän keskusliitto](#)

⁹ [Suomi kohdentaa järeitä TKI-panostuksia – Mitä voisimme oppia muilta mailta? - Sitra](#) (2024)

¹⁰ [Uusi suunta: Ehdotus kiertotalouden strategiseksi ohjelmaksi - Valto](#)

Julkinen

Valmisteilla oleva uusi kiertotalouslaki on keskeinen lainsäädäntöhanke, joka tavoittelee kiertotalouden vahvistamista huomioimalla nykyistä vahvemmin materiaalien ja tuotteiden koko elinkaaren ja niiden hyödyntämisen kiertotalouden keinoin. Eri sivuvirtojen tehokkaampaan hyödyntämiseen, raaka-aineiden kierrätykseen ja resurssitehokkuuteen liittyviä investointeja on Elinkeinoelämän keskusliiton vihreän siirtymän dataikkunan mukaan suunnitteilla usean miljardin edestä. Ennustettava ja kiertotalouteen kannustava lainsäädäntöympäristö on tärkeässä roolissa investointien kotiuttamisessa ja elinkeinorakenteen muuttumisessa kiertotalouden mukaiseksi.

Tavoite 13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.

Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä. Kustannustehokkaat toimet edellyttävät, että poliittisilla päättäjillä ja muilla yhteiskunnan toimijoilla on käytössään tuorein tieto päätöksenteon tueksi. Siksi ilmasto- ja energiastrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ja maakäyttösektorin ilmastosuunnitelma tulisi päivittää ajan tasalle. Kuten ilmastovuosikertomuksessa todetaan, ilman lisätoimia Suomi ei ole saavuttamassa asettamaansa tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035.

Maankäyttösektorin toimien suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta edistäisi sektorille, ja metsille sen keskeisenä osana, asetetut selkeät ja riittävästi mitoitettut tavoitteet¹¹.

Kustannusvaikuttavuuden ja ympäristöhaasteiden kokonaisvaltaisen ratkaisun näkökulmasta maankäyttösektorilla kannattaa edistää toimia, jotka ovat monihyötyisiä eli auttavat vahvistamaan myös metsä-, maatalous- ja vesistöluontoa sekä vahvistavat toimialojen resilienssiä ilmastonmuutoksen edetessä. Sitralla on parhaillaan käynnissä hanke¹², jossa on tunnistettu toimia, joilla voidaan yhtä aikaa saavuttaa Suomen metsiin liittyvät luonto- ja ilmastotavoitteet. Hanke osoittaa, että metsäluontoa ja vesistöjä turvaavat toimet ovat merkittäväksi avuksi myös ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Seuraavaksi hankkeessa arvioidaan mahdollisten toimien taloudellisia vaikutuksia. Hanke valmistuu vuonna 2025.

Selonteon mukaan hallitus painottaa ilmastopolitiikassa päästöjä vähentävien ja hiiltä talteen ottavien ratkaisujen kehittämistä teollisuudessa ja energiantuotannossa. Suomessa erityisesti bioperäisen hiilidioksidin talteenotto ja varastointi (BECCS) on potentiaalinen ratkaisu niin sanottujen ”miinuspäästöjen”¹³ tuottamiseksi. Suomessa joka tapauksessa toimivien teollisuus- ja energialaitosten hiilidioksidi kannattaa ottaa talteen.

Valtiolla on keskeinen rooli negatiivisten päästöjen tuottamisen mahdollistajana. Investointeja tekevät toimijat tarvitsevat julkiselta sektorilta selkeän näkymän tulevaan. Tarvitaan mieluiten erilliset tavoitteet teknisille ja maankäytön nieluille sekä strategiat niihin pääsemiseksi. Tavoitteiden ja strategioiden lisäksi on hyödyllistä luoda tulevaisuudesta myös positiivinen visio, joka innostaa toimintaan. Tekniset nielut täydentävät luonnon hiilinielua, eivät korvaa niitä.

Tavoite 15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestäväää käyttöä; edistää metsien kestäväää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen.

Luonnolla on luovuttamaton itseisarvo, mutta ihmisellä on myös itsekäs intressi turvata luonnon ekosysteemien toimintakyky. Taloutemme ja hyvinvointimme ovat viime kädessä luonnon

¹¹ [Korjausliike - Sitra](#) (2021)

¹² [Metsien käytön tulevaisuus ja tarvittavat ohjauskeinot - Sitra](#) (2025)

¹³ [Miinuspäästöt - Sitra](#) (2023)

Julkinen

varassa. Luonnolla on itseisarvon lisäksi perustavanlaatuinen taloudellinen arvo¹⁴, josta vain murto-osa näkyy tällä hetkellä kansantalouden tilinpidossa ja taloutta koskevassa päätöksenteossa. Tavoitteen 15 edistämistä tukisikin kyky tarkastella luontoa varallisuuden perustana, luontopääomana, jonka varassa taloutemme toimii¹⁵.

Selonteossa todetaan, että hallitus turvaa luontopääoman säilymisen osana vastuullista talouspolitiikkaa ja tavoittelee luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä. Luontopääoman turvaamiseen tarvitaan työkaluja, joilla luontopääoman tila ja sen taloudellinen merkitys voidaan tehdä näkyväksi päätöksenteossa. Keskeinen kansainvälinen työkalu tähän on YK:n standardoima kansantalouden tilinpidon laajennus, luontopääoman tilinpito¹⁶. Suomella on tilaisuus lähivuosina ratkaista, miten tämän standardin käyttöönotto palvelisi kansallista päätöksentekoa parhaiten, kun EU-säätelyn vuoksi se tulee joka tapauksessa jossain muodossa sisällytettäväksi kansalliseen lainsäädäntöön.

Julkisen talouden ollessa tiukilla tavoitteen 15 edistämiseen on tarpeen etsiä myös uusia ratkaisuja, joissa luonnon ja talouden etu yhdistyvät. Yksi tällainen työkalu on nk. luontopohjaiset ratkaisut (Nature-based Solutions). Ne ovat keinoja ottaa luonto kumppaniksi ratkomaan kustannustehokkaasti yhteiskunnan haasteita, kuten hillitsemään ilmastomuutoksen myötä yleistyviä kaupunkitulvia ja lievittämään hellepiikkien aiheuttamia kielteisiä terveysvaikutuksia. Luontopohjaisilla ratkaisuilla on mahdollista säästää merkittävästi julkisia varoja muun muassa rakennetussa ympäristössä tai terveysalalla. Tämän potentiaalin systemaattinen hahmottaminen ja hyödyntäminen on Suomessa vielä alkutekijöissään. Esimerkiksi kroonisten kansansairauksien kustannuksissa voitaisiin saavuttaa potentiaalisesti vähintään satojen miljoonien eurojen säästö, jos luonto kyettäisiin tuomaan tiiviimmin osaksi suomalaisten arkea ja terveydenhuoltoa¹⁷.

Luonnon monimuotoisuus tukee myös maatalousympäristöjen hyvinvointia ja parantaa maan kasvukuntoa. Luonnossa monimuotoiset kasviyhteisöt ovat paremmassa turvassa kasvitaudeilta kuin lajiköyhemmät kasvustot. Lisäksi ne sietävät paremmin kuivuutta ja ääriämpötiloja. Sitran rahoittamassa Maatalouden biodiversiteettiratkaisut -hankkeessa¹⁸ maanviljelijät ja tutkijat testaavat yhdessä viljelymenetelmiä, jotka vahvistavat luonnon monimuotoisuutta maatalousympäristössä. Samalla testataan, miten monimuotoisuuden vahvistaminen auttaa viljelijää kasvinsuojelussa. Hanke jatkuu vuoden 2025 loppuun saakka.

Lasse Miettinen, Johtaja
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

PL 160 (Itämerenkatu 11–13)
00181 Helsinki
p. +358 294 618 991
www.sitra.fi
Y-tunnus: 0202132-3

¹⁴ [Final Report - The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review - GOV.UK](#) (2021)

¹⁵ [Uraauurtava talousraportti julki – tässä 10+1 asiaa, jotka siitä on hyvä tietää - Sitra](#) (2021)

¹⁶ [Luontopääoma kartalle ja euroiksi - Sitra](#) (2024)

¹⁷ [Luonto voi tarjota Suomelle jopa satojen miljoonien eurojen hyödyn kansantautien torjunnassa - Sitra](#) (2024)

¹⁸ [Maatalouden biodiversiteettiratkaisut - Sitra](#) (2025)

Julkinen

- 1) näkemystänne siitä, miten eduskunnan ponnet eli valiokunnan edellisen [mietinnön](#) (TuVM 1/ 2021) lopusta löytyvät numeroidut kannanottoehdotukset on huomioitu.

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

- 1. kuvaa jatkossa Agenda2030-selonteossa yksityiskohtaisemmin, miten Suomen muu kestävän kehityksen politiikka kiinnittyy Agenda2030-toimenpideohjelmaan, varmistaa, että erilaisissa toimikunnissa, paneeleissa, raadeissa, pyöreissä pöydissä sekä tutkimus- ja työryhmissä tehtävä Agenda2030-toimenpideohjelmaan liittyvä työ muodostaa synergisen kokonaisuuden ja tulee aidosti huomioon otetuksi, varmistaa Agenda2030-toimenpideohjelmaan liittyvän monitoimijaisen ja poikkisektoraalisen työn koordinoinnin, tekemisen ja arvioinnin edellyttämät resurssit valtioneuvoston kansliassa ja ministeriöissä sekä myös muiden keskeisten sidosryhmien, kuten esimerkiksi kestävän kehityksen toimikunnan, kehityspoliittisen toimikunnan, tiedepaneelien ja kansalaisraatien osalta.**

- a. On selvää, että synergisen kokonaisuuden muodostaminen Suomen Agenda2030-työstä hyödyttäisi kestävän kehityksen politiikan seuranta ja vaikuttavuutta. Nykyinen Agenda2030-selonteko kuitenkin nostaa esille pääosin pistemäisiä kestävyystoimia. Selontekoon sisällytetyt toimeenpanon tilannekuvat, jotka on jaoteltu viiden kokonaisuuden (ekologinen kestävyys, inhimillinen ja kulttuurinen kestävyys, demokratian, oikeusvaltion ja turvallisuuden kestävyys, sosiaalinen kestävyys ja taloudellinen kestävyys), tarjoavat mahdollisuuden astetta suurempien kokonaisuuksien tarkasteluun, mutta ne tyytyvät summaamaan alatavoitteiden toimia.

Kuten vuonna 2023 julkaistussa, vuodet 2019–2022 kattaneessa Suomen Agenda2030-toimeenpanon arvioinnissa¹⁹ todettiin, valtionhallinnon ohjausjärjestelmä soveltuu huonosti Agenda2030:n toimeenpanon ohjaukseen. Arvio pätee myös vuosien 2023–2024 kestävän kehityksen politiikan toimeenpanon osalta. Myös havainto siitä, että kestävän kehityksen politiikan vaikutukset taloudelliseen ohjaukseen ja säädösohjaukseen ovat jääneet vähäisiksi, on yhä pätevä.

- 2. painottaa kestävän kehityksen politiikassa etenkin Suomen ekologisen velan lyhentämistä sekä toimenpiteitä, jotka ratkaisevat julkisen talouden rakenteelliseen alijäämään, julkisen velan kasvuun, huoltosuhteen heikkenemiseen sekä väestön alueelliseen keskittymiseen ja eriytymiseen liittyviä ongelmia mukaan lukien yksinäisyyteen, mielenterveyteen ja liikkumattomuuteen liittyvät ongelmat.**

- a. Sitra viittaa ekologisen velan osalta tarpeeseen kyetä mittaamaan ekologista velkaa. Ilman määrällistä mittaria tehokkaiden politiikkatoimien kohdentaminen on erittäin vaikeaa. Keskeinen mittauksen työkalu on luontopääoman tilinpidon kansainvälinen standardi, jonka käyttöönottoon viitataan yllä lausunnossa erityisesti tavoitteen 15 kohdalla.

¹⁹ [Suomen Agenda2030-toimeenpanon arviointi - Valto](#) (2023)

Julkinen

- b. Julkisen talouden kestävyys osalta valtioneuvosto yksi avaintekijä on kansantalouden voimavarojen tehokkaampi kohdentaminen ja tuottavuutta vahvistavat toimet. Näistä Sitra nostaa esiin erityisesti data- ja tekoälyratkaisujen mahdollisuudet parantaa julkisen sektorin tuottavuutta, joita on testattu esimerkiksi kolmella hyvinvointialueella Sitran rahoittamissa piloteissa, kiertotalouden liiketoimintamallit kilpailukykytekijänä sekä luontopohjaisten ratkaisujen (ks. jäljempänä) mahdollisuudet säästää julkisia varoja ja luoda kasvua uusien innovaatioiden ympärille.

3. vahvistaa kuntien ja julkisten hankintojen roolia kestävän kehityksen toimeenpanon ajurina ja kehittää valtioneuvoston kanslian kestävän kehityksen työn ja valtiovarainministeriön kuntapolitiikkatyön yhteyttä.

- a. Julkiset hankinnat ovat tehokas työkalu, jolla voidaan edistää esimerkiksi kiertotalouden etenemistä Suomessa. Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus KEINO tuki ja auttoi julkisia hankkijoita kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen kehittämisessä. Sitra oli mukana keskuksen toiminnassa. Osaamiskeskuksen toiminta päättyi vuonna 2024.

Kunnilla on tärkeä rooli kestävän kehityksen toimeenpanon ajurina. Esimerkiksi kasvihuonekaasujen vähentämisessä ne voivat edetä jopa kansallista tasoa nopeammin, kuten moni edelläkävijäkunta on jo tehnyt. Kuntien velvoite laatia ilmastosuunnitelma, samoin kuin tuki suunnitelmien laatimiselle, on poistettu ilmastolaista, mikä heikentää etenkin pienten kuntien mahdollisuutta laatia ja toimeenpanna suunnitelmia.

4. edistää kestävän kehityksen politiikassa ilmiöpohjaista toimintamallia, tunnistaa ja ottaa huomioon Agenda2030 toimenpideohjelman tavoitteiden ja toimien sekä näihin kytkeytyvien teknologiaratkaisuiden keskinäisriippuvuudet sekä yhteis-, ristikkäis- ja ulkoisvaikutukset, kehittää suomalaisen kulutuksen rajat ylittävien vaikutusten mittaus- ja raportointitapaa, pyrkii Agenda2030-toimenpideohjelmassa kokonaiskestävyyden edistämiseen, kehittää tavoitteita ja toimenpiteitä konkretisoivia ja arvioivia mittareita, joilla voidaan seurata kestävän kehityksen edistymistä pitkäjänteisesti yli budjetti- ja vaalikausien, hyödyntää näitä mittareita muun muassa Agenda2030-selonteossa sekä kestävän kehityksen budjetoinnissa julkisen talouden suunnitelmissa ja talousarvioissa. Määrällisten mittareiden rinnalle tarvitaan myös laadullista edistymisen ja sen esteiden analyysiä.
5. kehittää ja resursoi osana tietoon perustuvaa päätöksentekoa myös arviointia. Arviointia on tehtävä sekä etukäteen että jälkikäteen, ja arvioinnin tulokset on myös aidosti huomioitava lainvalmistelussa. Tarvetta on erityisesti kestävän kehityksen arvioinnille, lapsivaikutusten arvioinnille, yritysvaikutusten arvioinnille, teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten ja teknologian terveysvaikutusten arvioinnille sekä tiedolle kestävän kehityksen ja hiilineutraaliuden edistämistoimien kustannuksista ja taloudellisista vaikutuksista, vaihtoehtoisten toteutustapojen kustannuksista ja toimimattomuuden hinnasta.
6. nostaa tutkimus- ja kehityspanostukset 4 %:iin bkt:stä. Oikein mitoitettulla ja kohdistetulla sekä riittävän kokoluokan julkisella kestävän kasvun vivutuksella voidaan nopeuttaa ja kasvattaa myös yksityisiä investointeja.

Julkinen

- a. Kuten Sitra lausunnossaan yllä toteaa, tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että julkiset TKI-panostukset suunnataan tehokkaasti ja vaikuttavasti valittujen painopisteiden mukaisesti. Euroopan maat ovat kehittäneet erilaisia tapoja tehdä strategisia valintoja TKI-panostusten kohdentamiseksi²⁰. Eri maiden toimintatavoista on kuitenkin löydettävissä yhdistäviä tekijöitä, joista voi ammentaa mahdollisia suuntaviivoja Suomen toimintatapojen kehittämiseen. Yksi yhdistävä tekijä on hallituskaudet ylittävä suunnittelun aikajänne, joka tuo vakautta panostusten kohdentamiseen. Esimerkiksi Norjassa kymmenvuotinen pitkäaikaissuunnitelma ohjaa strategisten valintojen prosessia ja auttaa huomioimaan pitkän aikavälin tavoitteet. Suunnitelmaa päivitetään neljän vuoden välein, mikä mahdollistaa toimintaympäristön muutosten huomioinnin.

Strategisissa valinnoissa on mahdollista hyödyntää nykyistä vahvemmin myös ennakkointitietoa ja tulevaisuusajattelua. Järjestelmällinen ennakkointi auttaisi huomioimaan globaalin toimintaympäristön ja kilpailun kehittymisen mahdollisimman laaja-alaisesti. Tulevaisuuteen suuntautuminen on verrokkimaissa vasta kehitymässä, joskin monissa tarve on jo tunnistettu.

7. *huolehtii opettajien osaamisesta kestävyysmurroksessa ja ekososiaalisessa sivistyksessä, päivittää eri alojen koulutustarpeiden ennakkointia ja koulutusjärjestelmien toimintaa kestävyysmurroksen edellyttämien osaamis- ja työvoimatarpeiden näkökulmasta, suuntaa jatkuvaa oppimista ja uudelleen kouluttautumista oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmasta varsinkin niille toimialoille ja alueille, joita kestävyysmurros eniten muuttaa, turvaa vapaan sivistystyön resurssit ja lisää taiteen perusopetusta kaikilla opetusasteilla, lisää tulevaisuuskasvatusta opetukseen ja oppilaanohjaukseen alkaen opettajien ja ohjaajien koulutuksesta sekä täydennyskoulutuksesta.*
8. ***edistää taiteen osallistumista kiperien ongelmien ratkaisemiseen yhdessä tieteen, talouden ja julkishallinnon toimijoiden kanssa tekemällä Luovuuden tiekartan.***
- a. Luovilla aloilla tehdään jo paljon ekologisen kestävyuden parantamiseksi, mutta työ on usein hankevetoista, lyhytkestoista eikä ilmasto- ja luontomyönteisistä parhaista käytännöistä liiku tietoa alojen välillä – eikä aina välttämättä alojen sisälläkään. Sitra selvitti kesällä 2022 Aalto-yliopiston kanssa luovien alojen kestävyys siirtymään liittyvät tieto- ja tukitarpeet.
- Luovien alojen ekologisen kestävyysmurroksen toimenpideohjelma LuoTo²¹ kokosi konkreettiset askelmerkit luovien alojen siirtymälle kestävään, vähähiiliseen tulevaisuuteen, joka pohjautuu kiertotalouteen. Ohjelmassa pohdittiin myös keinoja luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.
9. ***edistää talouden systeemistä kestävyysmurrosta kehittämällä pitkäjänteisesti keskeisiä keihäänkärkimurroksia, kuten kestävää energiaa ja kiertotaloutta tukevaa sääntelyä ja kannusteita.***

²⁰ [Suomi kohdentaa järeitä TKI-panostuksia – Mitä voisimme oppia muilta mailta? - Sitra](#) (2024)

²¹ [Luovien alojen ekologisen kestävyysmurroksen toimenpideohjelma - Sitra](#) (2023)

Julkinen

- a. Kestävän energian osalta keskeiset huomiot on koottu ylle lausuntoon (Tavoite 7: Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille).

Kiertotalouden osalta kiertotalouden strategisen ohjelman toimeenpano ja kiertotalousmarkkinoiden edistäminen sekä kansallisesti että Euroopan unionin tasolla tuovat hyötyjä niin taloudellisen (uudet liiketoimintamahdollisuudet), ekologisen (resurssitehokkuus, energiansäästö) kuin sosiaalisten tavoitteiden näkökulmasta (työpaikat).

10. *tukee alueellista yhteistyötä esimerkiksi yritysten, järjestöjen ja yhdistysten sekä oppilaitosten (varhaiskasvatuksesta yliopistoihin ja korkeakouluihin) välillä niin, että sillä tuetaan alueellisia vahvuuksia, kehittää kestävän kasvun keihäänkärkien ympärille systeemitason suunnittelu-, kehitys-, tutkimus- ja liiketoimintaosaamista sekä talenttikeskittymiä uusine yhteistyön muotoineen, mahdollistaa kestävään kasvuun liittyviä kokeiluja sekä demonstraatio- ja pilottilaitoksia ja vivuttaa suuria kestävän kasvun investointeja.*

11. *tekee innovatiivisen, rohkean, kansallisesta osaamisesta lähtevän ja kansainvälistä vaikuttavuutta korostavan Positiivinen kädenjälki -ohjelman yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa kestävien teknologioiden ja ratkaisuiden sekä paremman sääntelyn monialaiseksi kehittämiseksi ja kestävän työllistävän kasvun edistämiseksi.*

12. *arvioi suurvaltakilpailun vaikutukset kestävään kehitykseen.*

13. ***edistää kestävyysmurroksen hyväksyttävyyttä, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa sekä kansalaisten henkistä resilienssiä mahdollistamalla sidosryhmien ja kansalaisten osallistumisen ratkaisuiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, varmistaa, että myös yhteiskunnan hiljaiset, kuten lapset, nuoret, maahanmuuttajat, vammaiset ja ikääntyneet otetaan aktiivisiksi toimijoiksi mukaan kestävyysmurroksen tekijöiksi.***

- a. Kansalaisten osallistuminen ja osallistaminen on olennaisen tärkeää kestävyysmurroksen onnistumisen ja sosiaalisen kestävyyskannalta. Tähän soveltuvia demokratiainnovaatiota käsitellään tarkemmin alla.

14. *sanoittaa Agenda2030-toimenpideohjelman ja muutkin vastaavat kestävän kehityksen politiikkaa ohjaavat ohjelmat ja etenkin kansalaisia ja sidosryhmiä päätösprosesseihin osallistavat työskentelymuodot toivon muotoon. Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan avointa tietoa ja arvokeskustelua niin kestävyysmurroksen mahdollisuuksista kuin uhkistakin, mutta parhaiten tarvittavaan muutokseen innostavat positiiviset esimerkit maailmalta ja kotimaasta läheltä ihmisen omaa arkea. Kestävästä tulevaisuudesta on tehtävä ihmisen kokoinen ja näköinen.*

- 2) Lisäksi valiokunta pyytää teitä ehdottamaan muutamia erityisen vaikuttavia kestävän kehityksen kysymyksiä, joiden ratkaisemiseen Suomessa olisi hyvät edellytykset keskittyä, riippumatta siitä onko ne käsitelty selonteossa.

- a. Päätöksentekoa ja luottamusta vahvistavat demokratiainnovaatiot

Julkinen

Demokratiainnovaatio on kattokäsite erilaisille instituutioille ja menetelmille, joilla vahvistetaan kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päätöksenteon prosesseissa vaalien välillä. Viime vuosina Suomessa kehitettyjä demokratiainnovaatioita ovat muun muassa kansalliset dialogit, kansalaispaneelit ja digitaalisen massaosallistumisen mahdollistava Polis-osallistumisalusta.

Demokratiainnovaatioiden kokeilut ja tutkimukset ovat todistaneet, että niiden avulla on mahdollista lisätä luottamusta, vahvistaa osallisuuden kokemusta päätöksenteon eri vaiheissa, kasvattaa kansalaisten tietotasoa monimutkaisista asioista sekä tukea päätöksentekoa vaikeissa ja jännitteisissä aihepiireissä.

Suomella on kaikki edellytykset hyödyntää demokratiainnovaatioita merkittävässä yhteiskunnallisissa muutosprosesseissa. Esimerkiksi kiistanalaisimpien ja voimakkaita tunteita herättävien kestävyysaiheiden käsittelyssä voitaisiin hyödyntää rinnakkain useampaa demokratiainnovaatiota: laajojen dialogien tai Polis-osallistumisalustan avulla voidaan tarkentaa ongelmanmäärittelyä, kun nähdään, mitkä aiheet herättävät kaikista eniten erimielisyyksiä ja mistä taas on laajempaa konsensusta. Kun keskeisimmät kiistakohteet on tunnistettu, niihin voidaan etsiä ratkaisuja yhdessä kansalaisten kanssa kansalaispaneelissa, joissa kansalaisille tarjotaan myös riittävät pohjatiedot ratkaisujen etsimiseen.

Vuonna 2024 julkaistu OECD:n luottamusarvio osoitti, että suomalaisen yhteiskunnan perinteinen vahvuus eli luottamuspääoma on hupenemassa. Enää alle puolet suomalaisista ilmoitti luottavansa vahvasti tai melko vahvasti kansalliseen hallintoon. Luottamus demokraattiseen hallintomalliin on koetuksella aikana, jolloin sitä tarvittaisiin tuomaan tasapainoa ja turvaa kriisien, pelon ja epävarmuuden keskelle. Luottamusta vahvistavia innovaatioita tarvitaan, mikäli Suomi aikoo jatkossakin hyödyntää vahvuuksiaan, kuten yhteiskunnallista vakautta, hallinnon avoimuutta ja päätöksenteon ennakoitavuutta kestävän talouden tukijalkana.

b. Luontopohjaiset ratkaisut, erityisesti luontoterveys

Luontopohjaiset ratkaisut (Nature-based Solutions, NbS) ovat menetelmiä, joissa luonto otetaan kumppaniksi ratkaisemaan ihmisen ongelmia. Luontopohjaisilla ratkaisuilla voidaan edistää samanaikaisesti useita kestävän kehityksen toimintaohjelman tavoitteita.

Luontopohjaisten ratkaisujen skaala ulottuu isoista infrahankkeista kuluttajatuotteisiin ja -palveluihin. Esimerkiksi New Yorkin kaupunki [puhdistaa talousvetensä](#) turvaamalla luonnon omat puhdistustoiminnot murto-osalla kemiallisen suodatuslaitoksen hinnasta, joka v. 2017 [arvioitiin 10 miljardiksi dollariksi](#). Pariisi puolestaan [istuttaa satojatuhansia puita](#) pitääkseen lämpötilan siedettävänä helleaaltojen lisääntyessä. Suomalaisesta tutkimuksesta tiedetään, että luontokosketus voi [vahvistaa jo kuukaudessa päiväkotilasten immuunijärjestelmää](#).

Luontopohjaisten ratkaisujen potentiaalin systemaattinen hahmottaminen ja hyödyntäminen onkin Suomessa vielä alkutekijöissään. Niillä on mahdollisuus säästää merkittävästi julkista rahaa ja luoda uutta kasvua uusien innovaatioiden ympärille esimerkiksi rakennetussa ympäristössä tai terveysalalla.

Käynnissä olevassa terveydenhuollon rahoituskriisissä erittäin ajankohtainen asia on luontopohjaisten ratkaisujen hyödyntäminen hillitsemään sote-kustannusten kasvua.

Julkinen

Luonnolla on todennetusti merkittäviä terveysvaikutuksia, joita koskeva kliininen tutkimusnäyttö on viime vuosien aikana kypsynyt sille tasolle, että on mahdollista tarkastella näiden vaikutusten järjestelmällistä valjastamista kansanterveystyöhön.

Luontoaltistuksen tiedetään jo mm. suojaavan masennukselta, lievittävän stressiä ja parantavan mielialaa. Tieto on merkittävä, sillä mielenterveyden häiriöt aiheuttavat Suomelle arviolta 11 miljardin euron vuotuiset kustannukset inhimillisen kärsimyksen lisäksi. Nuorista jopa neljäsosa kärsii mielenterveyden häiriöistä.

Lähiviheralueet vähentävät tyypin 2 diabeteksen riskiä ja näyttävät suojaavan ylipainolta. Säännöllinen kontakti luonnon monimuotoiseen mikrobistoon puolestaan näyttää vahvistavan immuunijärjestelmäämme. Lisäksi luonto houkuttelee liikkumaan enemmän, mikä ylläpitää kuntoa ja edistää sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä ja toimintakykyä.

Kroonisten kansansairauksien kustannuksissa voitaisiinkin saavuttaa vähintään satojen miljoonien eurojen säästö, jos [luonto kyettäisiin tuomaan tiiviimmin osaksi suomalaisten arkea ja terveydenhuoltoa](#).

Luonnonvarakeskuksen (Luke) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tuore [Luontoympäristön terveysvaikutukset ja niiden taloudellinen merkitys](#) -raportti, jonka rahoitti Sitra, kokosi yhteen ajantasaisimman, Suomeen sovellettavissa olevan tutkimustiedon aiheesta. Raportin osana Nordic Healthcare Group toteutti Suomen ensimmäisen terveystaloudellisen mallinnuksen luonnon terveyshyötyjen säästöpotentiaalista.

Kolmen mallinnetun esimerkkisairauden (masennus, tyypin 2 diabetes, astma) osalta raportti arvioi 100–200 milj. euron suuruusluokkaa olevan säästöpotentiaalin vuodessa. Laskelma on alustava ja kattaa vain osan luonnon vaikutuksista tarkasteltuihin esimerkkisairauksiin, eikä huomioi muita sairauksia, joihin luontoaltistuksen tiedetään vaikuttavan. Kokonaisuudessaan luonnon terveyshyötyjen talousvaikutus voisi raportin mukaan olla jopa suuruusluokkaa 2,5 miljardia euroa vuodessa.

Jotta luonnon terveysvaikutukset ja niiden taloudellinen hyöty saataisiin laajasti käyttöön, raportissa suositellaan **kansallista luontoterveysohjelmaa**. Sen tavoitteena olisi juurruttaa luonnon terveyshyödyt ihmisten arkeen ja osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Päijät-Hämeen [Luontoaskel terveyteen -ohjelma](#) (2022-2032) on ollut alueellinen edelläkävijä luonnon terveyshyötyjen käyttöönotossa ja sen lähestymistapa olisi laajennettavissa koko maahan. Valtakunnallista luontoterveysohjelmaa ei kuitenkaan ole vielä toteutettu missään, joten ehdotuksella on kansainvälinen uutuusarvo.

Aiempien kansanterveysohjelmien kokemusten pohjalta mallina kansalliselle luontoterveysohjelmalle voisi toimia vuosina 2008–2018 toteutettu [Kansallinen allergiaohjelma](#), jossa onnistuttiin 2 milj. euron panostuksella pudottamaan allergian ja astman kustannuksia noin 30 % kymmenessä vuodessa.